

Гаворачы пра Максіма Танка як майстра вершаванага слова, В. П. Рагойша слухна сцвярджае, што багаццю і непаўторнасці духоўнага космасу яго паэзіі «арганічна адпавядае непараўнае багацце вершаванай формы ў галіне паэтычнай вобразнасці, метрыкі і рытмікі, строфікі, сінтаксісу, кампазіцыі» [1, с. 152].

Надзвычай цікавы зварот В. П. Рагойшы да строфікі А. Куляшова. У прыватнасці, генезіс куляшоўскіх шаснаццацірадкоўяў вучоны знаходзіць у санетах шэкспіраўскага тыпу. Выказваецца думка і пра магчымы ўплыў твораў А. Пушкіна, якія перакладаў Куляшоў [1, с. 167]. Таксама раскрываецца сутнасць такой з'явы ў куляшоўскім вершаванні, як гіперстрафа.

Асобная гаворка – пра даследаванне В. П. Рагойшам беларускага санетарыя. Асабліва важным нам падаецца зварот да санетаў Янкі Купалы (гэтая тэма прысутнічае і ў кнізе Вячаслава Пятровіча «Мой трыглаў», дзе, дарэчы, знайшлі месца і вершазнаўчыя назіранні за творчасцю Якуба Коласа і М. Багдановіча). Не можа не захапіць чытача і апавед пра першы вянок вянок санетаў і яго аўтара – З. Марозава [1, с. 187–200].

Гэтыя сціслы і няпоўны агляд вершазнаўчых прац В. П. Рагойшы можна завяршыць высновай пра тое, што без постаці гэтага даследчыка ўявіць школу беларускага вершазнаўства проста немагчыма.

Спіс літаратуры:

1. Рагойша, В. П. Беларускае вершаванне : вучэб.-метад. дапам. / В. П. Рагойша. – Мінск : БДУ, 2011. – 207 с.
2. Рагойша, В. П. Белорусская поэзия XX столетия в контексте восточнославянских литератур (типология, рецепция, художественный перевод) : автореф. дис. ... д-ра филол. наук : 10.01.02 / В. П. Рагойша ; Рос. акад. наук, Ин-т мировой литературы им. А. М. Горького. – Москва, 1993. – 91 с.
3. Рагойша, В. П. Поэтика Максима Танка. Культура образа. Характер стиха : автореф. дис. ... канд. филол. наук / В. П. Рагойша ; Белорус. гос. ун-т. – Минск, 1967. – 20 с.

Жанна Шаладонова

КАРЫФЕЙ АЙЧЫННАЙ УКРАЇНІСТЫКІ

У артыкуле прапанаваны комплексны разгляд этапнасці пошукаў, набыткаў і перспектывы развіцця сучаснай україністыкі. Адзначана інфарматыўна-аналітычная, тэарэтыка-культурная змястоўнасць навуковага ўнёску ў яе Вячаслава Рагойшы і Тацыяны Кабржыцкай. Асабліва ўвага звернута на канцэптуальную паслядоўнасць і пладатворнасць прапанаванай даследчыкамі мадэлі развіцця ўкраінскай літаратуры ў яе цеснай узаемзвязанасці з літаратурай і культураў Беларусі ў выданні «Українська літаратура і українска-беларускія літаратурныя ўзаемасувязі. У трох частках», 2012–2016 гг.

Zhanna Sholodonova

CORYPNAEUS OF UKRAINIAN STUDIES

The article proposes a comprehensive consideration of the phasing of searches, acquisition and prospect for the development of modern Ukrainian studies. The informative-analytical, theoretical and cultural content of the scientific elaboration of Vyacheslav Ragoysa and Tatiana Kobrytskaya. Special attention is paid to the conceptual consistency and fruitfulness offered by the researchers of the development model of Ukrainian literature in its close relationship with the literature and culture of Belarus in the publication of «Ukrainian literature and Ukrainian-Belarusian literary relationships. In three parts», 2012–2016 years.

Беларуска-ўкраінскі наратыву даследаванняў літаратурна-эстэтычных узаемасувязей утварае адзін з магістральных кірункаў айчыннай кампаратывістыкі. Звярнуўшы ўвагу на «адкрыты характар усходнеславянскіх культур», акадэмік Д. Ліхачоў залічвае іх у шэрагі «моцных культур, ... якія атрымліваюць свае нацыянальныя асаблівасці ад стасункаў паміж сабою і з іншымі культураў, ад узаемаўплываў і ўзаемаўзбагачэння, што дазваляюць творча засвойваць і перапрацоўваць на свой лад дасягненні суседзяў» [1, с. 127]. Шаноўнае і паважлівае стаўленне да нашай роднасці, да якога заклікаў вучоны, прадугледжвае глыбіню і грунтоўнасць вывучэння як нацыянальна-мастацкай самабытнасці суседніх народаў, так і плённага вопыту кантактаў, супрацоўніцтва і ўзаемадачынэнняў паміж імі. У сённяшнія няпростыя часы крызіснага існавання грамадства менавіта прадстаўнікі навукова-гуманітарнага профілю павінны стаць у авангардзе ажыццяўлення канкрэтных захадаў па фарміраванні новага тэарэтыка-культурнага, псіхалагічна-ментальнага поля ўзаемадзеяння, здольнага знаходзіць і падтрымліваць духоўна-эстэтычныя праявы жывой практыкі міжнацыянальнага ўзаемаразумення і збліжэння.

Шырокі спектр актуальных праблем беларуска-ўкраінскіх узаемасувязей даследаваны і раскрыты за больш чым стогадовы перыяд навуковых пошукаў у грунтоўных працах такіх вядомых беларускіх навукоўцаў, як П. Ахрыменка, В. Барысенка, М. Ларчанка, Ю. Пшыркоў, Э. Мартынава, К. Хромчанка, А. Мальдзіс, М. Тычына і інш. Вядучая і вельмі адметная роля ў настойлівых росшуках кампаратывістаў апошняга паўстагоддзя бяспрэчна належыць таленавітаму

навуковаму, творчаму і сямейнаму тандэму В.П. Рагойшы і Т.В. Кабржыцкай. Без залішняй прыўкрысцы можна канстатаваць той факт, што менавіта намаганні гэтых таленавітых і кампетэнтных вучоных сучасная ўкраіністыка ў Беларусі афармляецца як цэласная і перспектыўная галіна гуманітарных ведаў, са сваім праблемна-дыскурсіўным полем, ключавымі ідэямі, канцэпцый, стратэгіяй даследаванняў, згодна якім літаратура і – шырэй – культура Украіны прадстаўлена ў яе цеснай увязцы з беларускім кантэкстам.

Нездарма кажучь, таленавітыя людзі таленавітыя ва ўсім. Абсяг навуковых і творчых інтарэсаў В. Рагойшы мае надзвычай шырокі дыяпазон навуковага і літаратурнага праяўлення: вядомы тэарэтык літаратуры, тонкі знаўца беларускай паэзіі, тэарэтык і практык мастацкага перакладу. Аднак на шляху навуковага сталення даследчык захаваў і ўдасканаліў адмысловую логіку свайго навуковага светабачання, праяўленую менавіта ў параўнальна-тыпалагічным, кантэкстуальна-комплексным падыходзе да любой з’явы прыгожага пісьменства. Дэбютнае даследаванне «Кабзар» у перакладзе на беларускую мову Якуба Коласа», апублікаванае ў 1962 годзе ў зборніку студэнцкіх навуковых работ Адэскага дзяржаўнага ўніверсітэта, сталася па-свойму вызначальным у шчаслівым навуковым і асабістым лёсе сьліннага вучонага. Выступаючы з дакладам на студэнцкай канферэнцыі гэтага ўніверсітэта, В.Рагойша сустрэў сваю будучую жонку, Т. Кабржыцкую і гэты саюз канчаткова замацаваў украінскі вектар фундаментальна-навуковай захопленасці дапытлівага беларускага даследчыка. У 1993 г. В.П. Рагойша паспяхова абараніў доктарскую дысертацыю «Беларуская паэзія XX ст. у кантэксце ўсходнеславянскіх літаратур: Тыпалогія, рэцэпцыя, мастацкі пераклад» у ІМЛІ імя М. Горкага ў Маскве. Праца стала вынікам глыбокай прафесійнай зацікаўленасці самымі разнастайнымі аспектамі гісторыі, культуры, узаема сувязей ўсходнеславянскіх народаў, сярэд якіх яскрава выявілася адданасць любімай тэме, спалучаная з вернасцю праўдзе факта.

У манаграфічным даследаванні «Карані дружбы» (1976) сабраны, старанна вывераны, грунтоўна прааналізаваны багаты і змястоўны фактычны матэрыял па гісторыі беларуска-ўкраінскіх літаратурных сувязей канца XIX – пачатку XX стагоддзя. Аўтары Таццяна Вячаславаўна і Вячаслаў Пятровіч з самага пачатку навуковай дзейнасці заявілі пра сябе як руплівыя, прынцыповыя, патрабавальныя да сябе і да іншых, кампетэнтныя даследчыкі і гэту высокую планку годна трымаюць і сёння. У найноўшых працах (Т. Кабржыцкая. «Дзве Радзімы – Украіна і Беларусь – пад міратворчымі крыламі буслоў: нацыянальна-культурныя міфы, ідэйна-эстэтычныя пошукі ўкраінскай і беларускай літаратуры», 2011; «Фальклор і літаратура: феномен беларуска-польска-ўкраінскага культурнага сумежжа» / Т. Кабржыцкая, М. Хмяльніцкі, Э. Дзюкава, 2011; «Нарысы суседнаўства: Украіна, Польшча ў прасторы і часе вачыма беларусаў: знакавыя адметнасці міфалогіі, фальклору, культуры, нарадазнаўчых канцэптаў мастацкага твора» / Т. Кабржыцкая, М. Хмяльніцкі, Э. Дзюкава, 2012; «Гісторыя ўкраінскай літаратуры: Украінска-беларуска-польскія літаратурныя дыялогі. У 2-х ч.» / Т. Кабржыцкая, М. Хмяльніцкі, Э. Дзюкава, 2012, 2014 гг. і інш.) параўнальны ракурс заканамерна ахоплівае выключна шырокія абсягі духоўных стасункаў, выходзіць на міждyscyплінарны ўзровень, які дэманструе сучасныя навуковыя падыходы і дазваляе асвятліць праблему з розных пунктаў гледжання, чым дасягаецца неабходны баланс фактаў тыпалогій, якія закранаюць сферы міфалогіі, фальклору, вераванняў і г.д. Неабходна адзначыць «Хрэстаматыю ўкраінскай літаратуры у 5-ці частках» (пабачылі свет тры), у якой прадстаўлена навукова-канцэптуальнае асэнсаванне ўкраінскай літаратуры і працэсу Украіны ад старажытнасці і да нашых дзён, праілюстраванае корпусам мастацкіх тэкстаў. Гэта грунтоўнае выданне ажыццёўлена намаганнямі аўтарскага калектыву ў складзе П. Навойчыка, У. Рагойшы, Э. Дзюкавай пад кіраўніцтвам Т. Кабржыцкай у 2004–2014 гг.

Пра надзвычайную працаздольнасць, навуковую пладавітасць і грунтоўнасць асэнсавання маштабнай тэмы ўкраінска-беларускіх літаратурна-культурных узаема сувязей сведчаць шматлікія выданні навуковых прац В.П. Рагойшы, сярэд якіх цяжка што-небудзь ахарактарызаваць як найбольш значнае, – усё вагомае, пазначанае навуковай навізнай і наватарскім падыходам: «Карані дружбы» (1973), «І нясе яна дар» (1977), «Проблемы перевода с близкородственных языков: белорусско-русско-украинский поэтический взаимоперевод» (1980), «Кантакты» (1982), «Вяршыні» (1991), «...І адгукнецца слова ў слове» (1992). Да гэтага спісу трэба дадаць шматлікія выступленні юбіляра на навуковых форумах, канферэнцыях, характэрная асаблівасць якіх – насычаная інфарматыўнасць, праблемнасць і канкрэтныя прапановы вырашэння наспеўшых пытанняў.

Нястомныя папулярызатары дасягненняў украінскага прыгожага пісьменства на беларускай мове, Т. Кабржыцкая і В. Рагойша выступаюць укладальнікамі і перакладчыкамі тэкстаў у шматлікіх выданнях. Так, іх намаганні ў 2008 годзе пабачыў свет зборнік «Мае браты, мае суседзі», у які ў лепшых беларускіх перакладах увайшлі творы ўкраінскіх (Тарас Шаўчэнка, Іван Катлярэўскі, Іван Франко, Міхайла Кацюбінскі, Леся Українка, Васіль Стафанік, Паўло Тычына, Максім Рыльскі), а таксама польскіх, латышскіх, літоўскіх і чэшскіх аўтараў. В. Рагойша – аўтар перакладаў на беларускую мову, сабраных у кнізе І. Франко. «Народзе мой: творы», 2006. Спрычыніўся перакладчык і да львоўскага выдання паэзіі Б.-І. Антоныча на дзвюх мовах, украінскай і беларускай. У 2013 годзе пабачыла свет кніга выбраных перакладаў юбіляра «Вочы ў вочы, мыслі ў мыслі», большасць якіх складае паэтычнае ўзнаўленне твораў украінскіх аўтараў.

Знамянальнай падзеяй у культурна-мастацкім жыцці Беларусі ў 2014 годзе з’явіўся выхад з друку кнігі Тарас Шаўчэнка. «І мёртвым, і жывым, і ненароджаным...», у якой упершыню прадстаўлена ўся ўкраінскамоўная паэзія Тараса Шаўчэнка ў класічных перакладах на беларускую мову. Выданне стала годным падарункам беларускай мастацка-творчай грамадскасці да 200-гадовага юбілею Тараса Шаўчэнка. Адметны мастацкі густ Т. Кабржыцкай і прафесіяналізм тэарэтыка і даследчыка перакладазнаўства В. Рагойшы паспрыялі таму, што пад адной вокладкай сабраны самыя лепшыя, узорныя з вядомых на сённяшні час варыянтаў перакладаў літаральна ўсіх вершаў, паэм, балад Тараса Шаўчэнка, у тым ліку тыя, што не друкаваліся раней. Арыгінальнай і прадуманай з’яўляецца канцэпцыя зборніка, якая ўвасоблена ў яго назве і адпавядае задуме ўкладальнікаў – падаць спадчыну Т. Шаўчэнка і яго пасланне ў XXI стагоддзе.

Вітаючы юбіляра, прынята ўзгадваць век яго жыццёвага і творчага шляху, але, як нам здаецца, рабіць падагульненні і падводзіць вынікі рана. Паказчыкам надзвычайнай творчай актыўнасці і выключнай працаздольнасці В. Рагойшы выступае ажыццёўленае ім разам з Т. Кабржыцкай чарговае грунтоўнае выданне «Украінская літаратура і ўкраінска-беларускія літаратурныя ўзаема сувязі. У трох частках», 2012–2016 гг. Грандыёзнасць задумы спалучана ў ім з бліскучым веданнем матэрыялу, маштабнасцю і наватарскім характарам мыслення вучонага, яго прафесіяналізмам, высокай культурай і эрудыцыяй. Як адзначана ў прадмове, выданне «валодае і сваёй непаўторнай спецыфікай: у адрозненне ад іншых даследаванняў яно паказвае ўкраінскі літаратурны працэс у непасрэднай сувязі са станаўленнем і мацаваннем украінска-беларускіх культурных (перш за ўсё літаратурных) узаемадачыненняў. ...Звяртаецца ўвага на ўзнікненне і заканамернасці развіцця ўсіх відаў і форм гэтых дачыненняў, на розныя малавядомыя або зусім невядомыя факты

літаратурных сувязей двух братніх народаў на працягу амаль тысячы гадоў іх суседскага жыцця, на паглыбленае пазнанне заканамернасцей развіцця літаратур і міжлітаратурнага ўзаемадзеяння» [2, с. 3–4].

Сапраўды, бадай, не засталася ніводнага факта беларуска-ўкраінскага творчага пабрацімства, не зафіксаванага пільным, пранікнёным і ўважлівым даследчыцкім вокам у гэтай манументальнай кнізе-летапісе. Але пры такой інфармацыйнай змястоўнасці і вычарпальнасці падачы матэрыялу высокая якасць і насычанасць навуковай думкі выдання патэнцыруе свежыя навуковыя ідэі, стымулюе новыя пошукі і прадвызначае далейшыя шляхі і падыходы ў вывучэнні беларуска-ўкраінскага літаратурна-культурнага пабрацімства. Так, раздзел «Тэматычны абмен як чынік культурнага ўзаемаўзбагачэння» змяшчае цікавыя матэрыялы па адносна новым навуковым кірунку – імагалогіі. Аўтары гавораць пра наяўнасць у літаратурах, асабліва суседніх, твораў, сваёй тэматыкай скіраваных на іншую краіну, замацоўваючы развагі канкрэтнымі прыкладамі. Дарэчы, імагалагічны аспект вывучэння літаратурных узаемасувязей, у тым ліку і беларуска-ўкраінскіх, даследуецца зараз супрацоўнікамі аддзела ўзаемасувязей літаратур Інстытута літаратуразнаўства НАН Беларусі.

Увогуле, даследчыкамі распрацавана паслядоўная і плённая мадэль развіцця ўкраінскай літаратуры ў яе цеснай узаемазвязанасці з літаратурай і культураў Беларусі. Выданне дэманструе класічныя і сучасныя падыходы ў прэзентацыі шырокага і разнастайнага матэрыялу, што адлюстравана ў самой структуры. Панарамная характарыстыка культуралагічнай змястоўнасці эпохі і перыядаў сацыяльна-гістарычнага развіцця ўзбагачаецца дэтальвай падачай канкрэтных фактаў прысутнасці беларускай літаратуры ва Украіне, прадстаўленасці ўкраінскага прыгожага пісьменства ў Беларусі, падрабязнасцей творчых кантактаў з абавязковай інфармацыяй пра пераклады. Асобныя найбольш паказальныя з’явы ўкраінска-беларускага літаратурна-культурнага пабрацімства выпісаны найбольш выпукла і падрабязна: «Шаўчэнкава дарога ў Беларусь», «Шляхі Янкі Купалы на Украіну», «Максім Багдановіч: тэорыя і практыка міжкультурных дыялогаў» і інш.

І, нарэшце, важнейшай часткай даследавання з’яўляецца яго літаратурны пантэон, прадстаўлены творчымі партрэтамі, пачынаючы ад Г. Скаварады, І. Катлярэўскага, Т. Шаўчэнкі, І. Франка і заканчваючы Р. Лубкіўскім і І. Дзенісюком. Прычым кожны, нават самы лаканічны партрэт абавязкова змяшчае беларускі кампанент, праяўлены ў фактах асабістай роднаскасці, тыпалагічнай блізкасці, ідэйна-эстэтычнай запатрабаванасці твораў у Беларусі. Увогуле, старонкі вучэбнага дапаможніка змяшчаюць карысныя як для студэнтаў, так і для вучоных-літаратуразнаўцаў, кампаратывістаў найцікавейшыя праявы ўкраінскай этнакультурнай прасторы. Каштоўныя ў пазнаваўчым плане матэрыялы прэзентуюць шматпланавы і раўнапраўны беларуска-ўкраінскі дыялог як унікальны феномен, спасціжэнне этапнасці, гістарычнай логікі і духоўна-эстэтычнай, аксіялагічнай змястоўнасці якога садзейнічае фарміраванню ў вучэбным працэсе інтэлектуальна развітай асобы шырокага кругагляду, гуманістычных поглядаў, вытанчанага густу. Раскрываючы ў сваіх працах, якім чынам праз цесныя сувязі з украінскай літаратурай айчыннае мастацтва слова ўзмацняе патэнцыял ўзаемадзеяння з перадавымі еўрапейскімі тэндэнцыямі духоўна-інтэлектуальнага развіцця, В. Рагойша і Т. Кабржыцкая годна працягваюць, узбагачаюць і развіваюць традыцыі сур’ёзнай навуковай школы сучаснай гуманітарныятыкі – україністыкі, сфарміраванай слаўнай плеядай даследчыкаў філалагічнага факультэта БДУ. На заканчэнне хацелася б пажадаць юбіляру захаваць высокую ноту творчага напружання ў навуковых і жыццёвых здзяйсненнях.

Спіс літаратуры:

1. Лихачев, Д. Раздумья о России / Д. Лихачев. – СПб. : Логос, 2006. – 654 с.
2. Украинская літаратура і ўкраінска-беларускія літаратурныя ўзаемасувязі : вучэб. дапам. У 3 ч. Ч. 3. 40-я гг. XX – пачатак XXI стагоддзя / Т. В. Кабржыцкая, В. П. Рагойша ; пад рэд. В. П. Рагойшы. – Мінск : БДУ, 2016. – 199 с.